

Мобилност и миграция на здравните работници в Централна и Източна Европа

Резюме

Въведение

След разширяването на ЕС към Източна Европа, голямо внимание беше отделено на последиците за миграцията от десетте държави членки от Централна и Източна Европа (наричани в настоящото проучване „ЕС-10“) към предишните държави от „ЕС-15“. В проучванията по тази тема вече са изследвани причините, мащабът и последиците на миграцията към други държави на тази конкретна група (здравните специалисти), но не са идентифицирани специфичните общи проблеми (напр. недостиг от тази група в някои професии) и възможните решения за ЕС-10. Намирането на решения обаче е по-трудна задача, тъй като недостигът се дължи не само на миграцията извън ЕС-10, но и на други проблеми в здравните системи на тези държави като доброволно напускане или регионални и професионални дисбаланси.

В настоящия доклад са изложени основните предизвикателства, пред които са изправени ЕС-10, в резултат на големия брой здравни специалисти, които напускат, за да работят зад граница, като ударението е поставено върху специфичните проблеми и определяне на темите за допълнителни изследвания. От решаващо значение е да се направи обстоен анализ на последствията, тъй като, както изглежда, притокът на граждани на трети държави или миграцията в обратна посока няма да компенсират недостига, причинен от изтичането на специалисти. Тъй като обаче това не е вярно в еднаква степен за всички държави, в доклада е представена диференцирана картина на засегнатите държави. В проучването са използвани резултатите от два европейски изследователски проекта: „Мобилност на специалистите от здравния сектор“ (MoHPProf) и „Проучване на професионалната мобилност в здравния сектор в Европейския съюз“ (PROMeTHEUS). Три държави са подбрани за онагледяване на предизвикателствата пред здравния сектор — Унгария, Литва и Полша, като фокусът в доклада е насочен към най-новата достъпна

информация за тези държави. Тези три страни се различават не само по мащаба на насочената навън миграция и нейните тенденции, но и по това как техните икономики и пазари на труда са засегнати от кризата.

Контекст на политиката

Нарастващата миграция на здравни специалисти от ЕС-10 създава все повече загриженост в пряко засегнатите държави, както и на територията на ЕС като цяло, тъй като това може да задълбочи съществуващите вече диспропорции между държавите от Западна и Източна Европа. Неблагоприятните последици вече са признати в няколко политически документа на ЕС, включително „Зелена книга за работната сила в здравния сектор в Европа“ на Комисията от 2008 г., където е посочено, че „свободното движение може да има и отрицателни последици, тъй като може да създаде дисбаланси и неравенства по отношение на наличния медицински персонал“.

Недостигът на работна ръка в секторите на здравеопазването и социалните грижи засяга не само ЕС-10, но и други държави членки. Големият отлив на работници от ЕС-10 обаче може без съмнение да изостри положението в тази група държави. В пакета от мерки на Европейската комисия в областта на заетостта от 2012 г. „Към възстановяване и създаване на работни места“ се признава колко е важна ролята на секторите на здравеопазването и социалните грижи за разширяване на възможностите за заетост. Също така нарастващият недостиг на работна ръка се признава за едно от основните предизвикателства пред ЕС наред със „застаряваща работна сила в здравния сектор и недостатъчно нови назначения, с които да се заместят пенсиониращите се; поява на нови модели на здравеопазване за справяне с многобройни хронични заболявания; все по-широко използване на технологии, които изискват нови комбинации от квалификации и умения, и

дисбаланс между равнищата на уменията и моделите на работа“.

Мобилността на здравните работници в ЕС може да помогне за облекчаване на недостига на работна ръка в ЕС-15. В този контекст обаче е важно вниманието да се насочи към държавите от ЕС-10, за да бъдат намерени възможни опции и решения за тях.

Основни констатации

Миграцията на здравни специалисти от трети държави в повечето държави от ЕС-10 е крайно ограничена и много по-малка от същата миграция в държавите от ЕС-15. Тяхната миграция в Словения е по-голяма от всяка друга държава от ЕС-10.

Въпреки големия отлив и забележимия вече недостиг на работна ръка в ЕС-10 за някои професии, към настоящия момент няма въведени политики, целящи да привлекат здравни специалисти от трети държави. Причината е отчасти политическа и отчасти икономическа — отговорните за разработването на политиките се въздържат да изберат това решение поради влошаващите се условия на живот, свиването на икономиката и високата безработица.

В допълнение съществува общото разбиране, че недостигът на работна ръка в здравния сектор трябва да бъде преодолян по други начини, например чрез увеличение на заплатите, подобряване на условията на труд и (повторно) обучение, каквито мерки някои държави членки вече опитаха. Освен това има неотложна нужда от заместваща работна ръка в някои области на здравното обслужване.

Миграцията в обратна посока представлява голям дял на мигрантите в някои държави, при което семейството се сочи като основната причина за връщане. Този вид миграция се засили в Полша, но не до степената, която се очакваше. Въпреки очакванията, породени от кризата, като цяло в ЕС-10 няма масова миграция в обратна посока.

Макар да има някои данни, че мигриращите здравни специалисти заемат длъжности на по-ниско равнище от онова, за което са квалифицирани, по-добрите условия на живот и труд в приемащите държави от ЕС-15 компенсират, както изглежда, този отрицателен аспект. Поради това не може да се очаква широкомащабна миграция в обратна посока.

Поради застаряващата работна сила в здравния сектор и голямото търсене на нови служители в ЕС-15, остава да се види как държавите от ЕС-10 могат да се справят с такива предизвикателства, тъй като в много от тях не е предвидена замяна за

застаряващата работна сила в здравния сектор и не се извършва стратегическа подготовка за това, а и изглежда малко вероятно да бъдат увеличени разходите за здравеопазване.

Насоки за политиката

Държавите, засегнати от недостига на работна ръка, нямат друг избор, освен да разчитат на дългосрочна стратегия за решаване на проблемите в своя сектор на здравното обслужване с евентуална подкрепа от ЕС. Подобна стратегия следва да се основава на стабилни емпирични данни. Както обаче показват изследванията, съществуват значителни проблеми със събирането на данни за това навсякъде в ЕС. Поради тази причина съвместното действие на Комисията по планирането и прогнозирането на работната сила в здравния сектор придобива голямо значение и осъществяването му може да се окаже ключово за подпомагане на държавите членки да определят собствена дългосрочна стратегия.

След като бъдат установени източниците на настоящата неефективност в здравния сектор, една от главните цели на всяка дългосрочна стратегия следва да бъде намирането на най-подходящите средства за решаване на проблемите. Така например, би било желателно да се извърши обстоен анализ на причините за големите различия в общите изисквания за квалификация в сектора на здравеопазването и социалната работа на територията на ЕС.

Стратегията следва да определя ролята и на частните схеми. Остава да се прецени до каква степен следва да бъдат разширени тези схеми в здравния сектор. Ускореното им разширяване може да забави емиграцията, но това би могло да доведе до увеличаване на социалните неравенства, които са били вече източник на напрежение в държавите членки на ЕС-10. Поради това следва да бъдат разработени дългосрочни стратегии с оглед на по-широките им социални последици.

За да бъде подпомогнато разработването на тези дългосрочни стратегии, е необходима по-ясна картина на паралелното съществуване на частни и обществени схеми в здравеопазването и последиците за здравните системи като цяло. Следователно този въпрос, включително връзката между двете схеми, следва да бъде предмет на допълнителни изследвания.

Допълнителна информация

Документът *Mobility and migration of healthcare workers in central and eastern Europe* („Мобилност и миграция на здравните работници в Централна и Източна Европа“) — може да се намери на: <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1335.htm>.

За допълнителна информация се обърнете към Klára Fóti, ръководител изследвания, на електронен адрес: Klara.Foti@eurofound.europa.eu.